

УДК 378 (410)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

Іванова Вікторія, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Мукачівський державний університет.

ORCID: 0000-0003-3954-9407

E-mail: vika-ivanova@ukr.net

У результаті порівняльного аналізу навчальних планів провідних університетів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії встановлено, що можливість реалізації індивідуальних навчальних планів у ЗВО забезпечується системою їх побудови за модульно-блоковою підготовкою. Визначено співвідношення блоків навчальних планів та вказано на їх пріоритети та специфіку підготовки бакалаврів за основним фахом і спеціалізаціями на прикладі провідних університетів Мідлсекського (Middlesex University), Бірмінгем Сіті (Birmingham City University), західної Шотландії (University the West Scotland), Ноттінгем Трент (Nottingham Trent University), Уельського та Свонсі (Swansea University).

Ключові слова: підготовка фахівців з дошкільної освіти, аналіз навчальних планів і програм, курикулум, провідні університети Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, порівняльний аналіз, навчальні плани, навчальні модулі.

COMPARATIVE ANALYSIS OF CURRICULA AND TEACHING PROGRAMS FOR PRESCHOOL EDUCATION IN THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND UNIVERSITIES

Ivanova Viktoriia, PhD in Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Preschool Education Theory and Methods, Mukachevo State University.

ORCID: 0000-0003-3954-9407

E-mail: vika-ivanova@ukr.net

A leading trend in the development of higher education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland makes emphasis on preparing pre-school educational specialists for universities.

It has been identified that the higher educational establishments and university centres in UK and Northern Ireland provide training for pre-school educational professionals.

As a result of a comparative analysis of the curriculum of the leading universities in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, it can be stated that the possibility of implementing individual curriculum in the higher educational establishments of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is ensured by a system of curriculum-building. The analysis of the curriculum blocks has been presented.

It has been shown the ratio of the character syllabuses blocks of the UK and Northern Ireland

universities.

We have looked through the curriculum for preparation of pre-school education bachelors at the universities, such as Middlesex University, Birmingham City University, University of West Scotland, Nottingham Trent University and Welsh Swansea University to analyze the constituent curricula and compare them.

According to the analysis of the curriculum for preparing pre-school bachelors at UK and Northern Ireland universities, the country's higher education system is characterized by flexibility, especially since the chosen study and subjects can be changed. That is why, the conditions for studying in higher education establishments in the country are created according to the individual plan, which, in our opinion, is a progressive idea of the British experience, which is desirable to introduce in the educational space of Ukraine.

Keywords: *training of pre-school educational specialists, curriculum analysis, curriculum, leading UK and Northern Ireland universities, comparative analysis, curricula, teaching modules.*

Україна скеровує свій напрям в європейське наукове співтовариство, що призводить до необхідності конкурентоспроможності вищої освіти на світовому ринку. Відповідно важливим джерелом модернізації системи вищої освіти в Україні, орієнтованої на реалізацію професійної підготовки фахівців дошкільної освіти є аналіз досвіду зарубіжних країн, зокрема Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, де система вищої освіти є визнаною всім світом.

Особливістю британських університетів є підготовка якісних фахівців дошкільної освіти, в процесі якої студенти на основі наукових знань розв'язують професійні завдання.

Порівняльні дослідження з освіти проводять учені: М. Гагарін [2], А. Пискунов [8], В. Третько [10], Л. Пуховська [9], що розкривають тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах західної Європи. Дослідники Н. Козак [5], Н. Мельник [7] та ін. розглядають питання якісної підготовки фахівців дошкільної освіти в окремих країнах Європейського Союзу.

Мета статті: провести порівняльний аналіз навчальних планів провідних університетів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

У статті використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури), для обґрунтування вихідних положень дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчаються українські та зарубіжні джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації, узагальнення; метод порівняльно-історичного аналізу для виявлення методологічних підходів у підготовці вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії.

Провідною тенденцією розвитку вищої освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії є розміщення акценту підготовки фахівців дошкільної освіти до університетів. Підготовку фахівців з дошкільної освіти (бакалавра) в Королівстві здійснюють 31 університет і 4 університетські центри. Підготовку бакалаврів дошкільної освіти з додатковою спеціалізацією – 41 університет: дошкільна та юнацька освіта – 8 університетів; дошкільна та початкова освіта – 4 університети; дошкільна освіта та додатковий курс – 5 університетів; дошкільна освіта та догляд за дітьми – 3 університети. Інші 20 університетів здійснюють підготовку зі спеціальностей: дошкільна, юнацька освіта та психологія; освіта та дошкільна освіта; дошкільна освіта та психологія; дошкільна освіта та вивчення

проблем сім'ї; дослідження раннього дитинства, соціальні освітні потреби та дослідження інклюзії (бакалавр); дошкільна освіта та культура та ін. [11].

Можливість реалізації індивідуальних навчальних планів у ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії забезпечується системою побудови навчальних програм – модульно-блоковою, зміст якої включає програмоване навчання. Така програма складається з таких блоків:

– перший блок – інформаційний, за допомогою якого студенти отримують відповідний зміст інформаційного матеріалу, види завдань, за якими здійснюється перевірка й оцінювання, в разі недостатнього матеріалу, студентам пропонуються додаткові відомості з тієї чи іншої проблематики. Для цього блоку розробляються обов'язкові курси, які є специфічними для кожної спеціальності;

– другий блок – це елективні курси: або загальноосвітні, чи спеціальні. Його перевагою є те, що студент може обирати для свого індивідуального плану курси із запропонованих предметів. Співвідношення між обов'язковими та елективними дисциплінами не є однаковим, а навпаки, різне і залежить від університетських програм підготовки;

– третій блок – факультативні дисципліни, які, на відміну від елективних, не є заліковими. За Л. Кнодель та Д. Кумковим, зміст навчання структурується в методичні блоки – модулі. Такий підхід дозволяє забезпечити формування індивідуального плану студента за допомогою тьютора [4; 3, с. 200–205; 6]. Таке змістове наповнення навчальних планів в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії дозволяє освітній системі бути гнучкою, а студентам – можливість обирати дисципліни і спеціалізацію за вибором. Крім того, в процесі навчання вони можуть їх змінювати відповідно до своїх професійних інтересів [1].

У контексті дослідження представляє інтерес співвідношення наведених вище блоків навчальних планів різних університетів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Для прикладу, навчальний план підготовки бакалаврів дошкільної освіти Мідлсекського університету (Middlesex University) вміщує 18 модулів, що включають обов'язкові, факультативні та елективні дисципліни у такому співвідношенні: на першому курсі студентам пропонується чотири обов'язкові дисципліни; на другому – дві обов'язкові дисципліни, три елективні, один факультатив, з яких можна обрати для опанування дві вибіркові дисципліни; на третьому курсі одну дисципліну обов'язкову і три вибіркові (з семи) дисциплін [12].

Для навчального плану підготовки бакалаврів дошкільної освіти англійського університету Бірмінгем Сіті (Birmingham City University) характерним для всіх трьох років навчання є чотири обов'язкових модулі і сім елективних модулів [13]. Аналіз навчального плану підготовки бакалавра дошкільної освіти університету західної Шотландії (University the West Scotland) свідчить, що для підготовки фахівця дошкільної освіти студентам пропонується на другому і третьому курсі по шість обов'язкових модулів, а на четвертому – два основних модулі та п'ять вибіркових [14]. При підготовці бакалаврів дошкільної освіти навчальними планами англійського університету Ноттінгем Трент (Nottingham Trent University) та Уельського університету Свонсі (Swansea University) передбачено вивчення лише обов'язкових дисциплін (інформаційний блок) [15; 16].

Отже, співвідношення обов'язкових та вибіркових (елективних та факультативних)

модулів відрізняється в різних ЗВО: у Мідлсекському університеті всього 18 модулів, з них вибіркових 11 (десять елективних і один факультативний), тобто 61,1 %. Значна кількість елективних модулів – дев'ять (сім елективних і два факультативних) 42,9 % із загальної кількості 21 модуля в університеті Бірмінгем Сіті. Такий перелік вибіркових модулів, безумовно, дає можливість створювати індивідуальні плани для студентів.

В університеті західної Шотландії із 19 модулів п'ять є елективними, що складає 26,3 %, від загального обсягу предметів і сприяє індивідуальному навчанню. І хоча в університетах Свонсі (всього 16 модулів) та Ноттінгем Трент (всього 12 модулів) усі модулі обов'язкові, але абітурієнтам при вступі надаються навчальні плани, які вони можуть обирати самостійно.

Як свідчить аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, вища освітня система країни характеризується гнучкістю, натомість, у процесі навчання обрані напрями підготовки та предмети студент може змінювати з урахуванням потреб та вимог роботодавців. Тому в країні створюються умови для навчання у ЗВО за індивідуальним планом, що, на нашу думку, є прогресивною ідеєю британського досвіду, яку можна започаткувати та впроваджувати в освітній простір України.

Розглянуто курикулами підготовки бакалаврів дошкільної освіти університетів: Свонсі, Ноттінгем Трент, Бірмінгем Сіті та Мідлсекського з метою аналізу складових курикулумів та порівняння.

Проаналізуємо курикулум (навчальний план) з підготовки бакалаврів дошкільної освіти Мідлсекського університету (2018–2019) – три роки навчання. У вступі курикулуму подано характеристику підготовки бакалаврів дошкільної освіти, заплановано підтримку та допомогу в навчанні студентів, з боку асистентів, асистентів-випускників та команди з підвищення рівня навчання, які пропонують індивідуальні сесії підтримки та семінари, що допоможуть майбутнім фахівцям дошкільної освіти досягти цілей навчання. В університеті є сучасне бібліотечне забезпечення з навчальним забезпеченням доступним у мережі Інтернет, а для кожного навчального модуля розроблено онлайн-підручники.

У вступі також відмічені рівні навчання: четвертий рівень – це перший рік навчання, п'ятий рівень – другий рік навчання, шостий рівень – третій рік навчання. Для прикладу наводиться тижневий розклад занять: чотири години лекцій, шість годин семінарів (20–25 студентів), одна година на місяць зустрічей один на один, одна година групової роботи, одна година підтримки тьютора з навчання. Пропонується додаткова підтримка: самостійне навчання, включаючи роботу в бібліотеці, навчальний центр, прокат ноутбуків та онлайн-матеріалів.

Визначено загальне навантаження студентів та відсоток часу, оцінений курсовими роботами, а також методи оцінювання та зміст бакалаврського курсу.

Проаналізуємо курикулум підготовки бакалаврів дошкільної освіти університету Бірмінгем Сіті (2018–2019 рр.). У вступі курикулуму підготовки бакалаврів дошкільної освіти університету Бірмінгем Сіті недосконала структура курсу. У навчальній програмі визначено підходи до навчання розроблених для розвитку знань і навичок студентів у процесі виконання програми. Майбутні фахівці дошкільної освіти отримують інформацію про:

- спектр установок раннього дитинства для розвитку професійних навичок;

- розвиток професійних навичок для забезпечення працездатності на робочому місці вчителя дошкільної освіти;
- планування, здійснення та оцінювання навчальної програми для дітей раннього віку;
- проведення спостережень за маленькими дітьми під час виховання, гри та навчання;
- виконання теми щодо дослідження професійної практики в ранньому дитинстві;
- навчання через практику застосування різноманітних підходів до викладання;
- навчання через інші форми і методи навчальної діяльності: практичні, лекції, семінари; віртуальне середовище, групові проекти; запрошення професійних фахівців для читання лекцій; відвідування різних заходів; екскурсій (відвідування художніх галерей та музеїв) [13].

Проаналізуємо курикулум підготовки бакалаврів дошкільної освіти університету Ноттінгем Трент (2018–2019 рр.) – три роки навчання. У вступі до курикулуму представлено структуру навчальної програми курсу «Підготовка вчителя дошкільної освіти», в якому визначено підходи до навчання, розвитку знань і професійних навичок майбутніх професіоналів дошкільної освіти у процесі виконання ними програми, планування модулів та оцінок знань, навчальної роботи з дітьми вікового періоду від народження до п'яти років, використання методів навчання та виховання.

Мета курсу «Підготовка вчителя дошкільної освіти» – створити у студентів уявлення про психологічний розвиток дітей від народження до п'яти років; ознайомити майбутніх учителів-вихователів з основними методиками навчання дошкільників у відповідності до стандартів, що дасть їм можливість працювати з таким контингентом дітей.

У вступі визначено такі компетенції:

- знати методи дослідження психічного розвитку дітей раннього віку; підходи до роботи з немовлятами та дітьми раннього віку, їх батьками; здійснювати діагностику та визначати перспективи їхнього розвитку на майбутнє, враховуючи місцеві, регіональні, національні особливості та традиції;
- вміти орієнтуватися у системі дошкільної освіти, бачити перспективу, демонструвати ефективні рефлексивні навички ранньої практики, використовувати інноваційні методи навчання, виховання та діагностичні методи дослідження за дітьми раннього віку.

Проаналізуємо курикулум підготовки бакалаврів дошкільної освіти освітнього відділення університету Свонсі (Уельс) – три роки навчання. У вступі курикулуму пропонується цілісний підхід щодо розуміння дітей від народження до восьми років. Період раннього дитинства розглядається як важливий період у формуванні особистості і складає основу для навчання впродовж життя. Курс «Підготовка вчителя дошкільної освіти» має на меті забезпечити конкретну якісну, професійну освіту для бажаючих працювати з немовлятами та дітьми раннього віку. Крім того, програмою передбачено форми та методи навчання для кожного навчального року, а також результати опанування ними навчальних досягнень за кожним модулем.

Дослідження раннього віку в Свонсі – це гнучкий ступінь навчання, що пропонує:

- широкий спектр спеціалізованих модулів, що дозволяють розв'язати цілі майбутніх фахівців дошкільної освіти, розвиваючи їхні інтереси;
- інноваційні способи підтримки дітей та забезпечення громадських зв'язків при виконанні обов'язків на робочому місці;
- набуття професійних знань і навичок.

Студент має можливість проходити практику та працевлаштовуватися в таких установах: дитячі садки, місцева влада, благодійні організації з метою покращення свого студентського досвіду, кар'єрних перспектив. Випускники освітнього відділення університету Свонсі, отримавши фах бакалавра дошкільної освіти, починають кар'єру з таких посад: учителя дітей дошкільного віку, працівника сім'ї та громадської підтримки, асистента викладання, аспіранта.

У результаті порівняльного аналізу навчальних планів провідних університетів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії можна констатувати, що можливість їх реалізації у ЗВО забезпечується системою побудови на засадах модульно-блокової системи. Визначено співвідношення блоків навчальних планів університетів та вказано на їх особливості та переваги.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у можливій трансформації досвіду підготовки бакалаврів дошкільної освіти з відповідними спеціалізаціями в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в освітній простір України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева О. В. Сучасні тенденції виховання та освіти в розвинених країнах світу. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 3. С. 119–124.
2. Гагарін М. І. Зарубіжна система вищої освіти: навч. посіб. Умань: Візаві, 2017. 102 с.
3. Кнодель Л. В. Сучасна освітня система у Великій Британії. *Наук. записки Терноп. держ. педагог. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер.: Педагогіка*. Тернопіль, 2004. Вип. 5. С. 200–205.
4. Кумков Д. Л. Освітня політика Великобританії. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету*: зб. наук. пр. наук. конф. викладачів університету за 2013 рік, 4–6 лютого 2014 року. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 71–72.
5. Козак Л. В. Сучасна дошкільна освіта: європейський досвід розвитку. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4. С. 235–251.
6. Марусинець М. М. Методологічні аспекти вдосконалення змісту вищої педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Запоріжжя, 2006. Вип. 39. С. 248–253.
7. Мельник Н. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; 13.00.08. Умань, 2017. 622 с.
8. Пискунов А. Ф. Двухступенчатая модель и кредитная система в высшем образовании США и Западной Европы: опыт для постсоветских стран. *Аналитический обзор состояния и международных тенденций развития систем образования*. 2004. № 9 (июль-сентябрь). URL: http://charko.narod.ru/tekst/an9/3_1.html (дата звернення: 12.08.2004).
9. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: монографія. Київ: Вища школа, 1997. 180 с.
10. Третько В. Зміст освітніх програм професійної підготовки магістрів міжнародних відносин в університетах Великої Британії. *Науковий журнал Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси, 2012. С. 91–94.
11. Early Childhood Degrees. URL: <https://www.whatuni.com/degree-courses/search?subject=early-childhood>
12. Early Childhood Studies BA Honours. URL: <https://www.mdx.ac.uk/courses/undergraduate/early-childhood-studies-degree>
13. Early Childhood Studies – BA (Hons). URL: <https://www.bcu.ac.uk/courses/early-childhood-studies-ba>

hons-2020-21

14. Undergraduate Programme Specification. University of the West of Scotland. Session: 2019/20. URL: https://psmd.uws.ac.uk/UGProgrammes/UGProgrammeSpecsA_Z/UGProgrammeSpecPrint.aspx?documentGroupCode=UG00373
15. Course Specification. Nottingham Trent University. URL: https://www.ntu.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0035/754685/BA-Hons-Early-Years-Course-Specification-201920.pdf
16. Early Childhood Studies, BA (Hons) Swansea University. URL: <https://www.swansea.ac.uk/undergraduate/courses/artsandhumanities/education/ba-early-childhood-studies/>

REFERENCES

1. Aleksieieva, O. V. (2004). Suchasni tendentsii vykhovannia ta osvity v rozvynenykh krainakh svitu. *Pedahohika i psykholohiia*, 3, 119–124 [in Ukrainian].
2. Haharin, M. I. (2017). Zarubizhna systema vyshchoi osvity. Uman: Vizavi [in Ukrainian].
3. Knodel, L. V. (2004). Suchasna osvitnia systema u Velykii Brytanii. *Nauk. zapysky Ternop. derzh. pedahoh. un-tu im. V. Hnatiuka. Ser.: Pedahohika*. Ternopil, Issue 5, 200–205 [in Ukrainian].
4. Kumkov, D. L. (2014). Osvitnia polityka Velykobrytanii. *Yednist navchannia i naukovykh doslidzen – holovnyi pryntsyup universytetu*: zb. nauk. pr. nauk. konf. vykladachiv universytetu za 2013 rik, 4–6 liutoho 2014 roku. K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 71–72 [in Ukrainian].
5. Kozak, L. V. (2017). Suchasna doshkilna osvita: yevropeiskyi dosvid rozvytku. *Osvitolohichni dyskurs*, 3–4, 235–251 [in Ukrainian].
6. Marusynets M. M. (2006). Metodolohichni aspekty vdoskonalennia zmistu vyshchoi pedahohichnoi osvity. *Pedahohika i psykholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problemy i poshuky*. Zaporizhzhia, Issue 39, 248–253 [in Ukrainian].
7. Melnyk, N. I. (2017). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky doshkilnykh pedahohiv u krainakh Zakhidnoi Yevropy. *Doctor's thesis*. Uman [in Ukrainian].
8. Piskunov, A. F. (2004). Dvuhstupenchataja model' i kreditnaja sistema v vysshem obrazovanii SShA i Zapadnoj Evropy: opyt dlja postsovetskikh stran. *Analiticheskij obzor sostojanija i mezhdunarodnykh tendencij razvittija sistem obrazovanija*, 9 (ijul'-sentjabr'). URL: http://charko.narod.ru/tekst/an9/3_1.html [in Russia].
9. Pukhovska, L. P. (1997). Profesiina pidhotovka vchyteliv u Zakhidnii Yevropi: spilnist i rozbizhnosti. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
10. Tretko, V. (2012). Zmist osvitnikh prohram profesiinoi pidhotovky mahistriv mizhnarodnykh vidnosyn v universytetakh Velykoi Brytanii. *Naukovyi zhurnal Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohichni nauky*. Cherkasy, 91–94 [in Ukrainian].
11. Early Childhood Degrees. URL: <https://www.whatuni.com/degree-courses/search?subject=early-childhood>
12. Early Childhood Studies BA Honours. URL: <https://www.mdx.ac.uk/courses/undergraduate/early-childhood-studies-degree>
13. Early Childhood Studies – BA (Hons). URL: <https://www.bcu.ac.uk/courses/early-childhood-studies-ba-hons-2020-21>
14. Undergraduate Programme Specification. University of the West of Scotland. Session: 2019/20. URL: https://psmd.uws.ac.uk/UGProgrammes/UGProgrammeSpecsA_Z/UGProgrammeSpecPrint.aspx?documentGroupCode=UG00373
15. Course Specification. Nottingham Trent University. URL: https://www.ntu.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0035/754685/BA-Hons-Early-Years-Course-Specification-201920.pdf
16. Early Childhood Studies, BA (Hons) Swansea University. URL: <https://www.swansea.ac.uk/undergraduate/courses/artsandhumanities/education/ba-early-childhood-studies/>